

Brande By

Brande byer ca. 800 år gammel, kirken er fra sidste halvdel af 1100 tallet, men hvordan byen har set ud før 1649 vides der ikke noget om. I en indberetning dette år, fra sognets præst fortælles følgende:

"Brande kirkeby tre gårde foruden præstegården blandt hvilke en mand er meget forarmet, samme sted et degnekald iboende".

Således så byen ud helt frem til udskiftningen omkring ved 1800 tallet. Men hvorfor kom Brande til at ligge netop på dette sted? Et godt spørgsmål, men der må være en eller flere grunde, omkring 1840 omtales en vej, som Varde-Skanderborgvejen, det er den nuværende Ejstrupholmvej, Gl. Arvadvej og Brandlundvej, Sdr. Ommevej, når vejen allerede på dette tidspunkt benævnes, som Varde-Skanderborgvej, så må den have haft en vis betydning, sandsynligvis er den blevet benyttet til studetransport til Holsten, der hvor vejen har passeret åen har der været et vadested og jorden langs med åen har været egnet til landbrug, i åen kunne der fanges fisk og sejles helt ud til Ringkøbing fjord. Vejen fra Vejle til Holstebro krydser den anden vej og netop i dette kryds startede bebyggelsen af Brande by. På sydsiden ned mod åen lå præstegården og 2 andre gårde, på den modsatte side lå kirken med degne bolig og lidt længere mod øst lå den sidste gård i byen "Ostergård".

Det er disse fire gårde og degneboligen der danner grundlag for den by vi kender i dag. Den første store ændring af byen skete i 1780, i januar dette år brændte præstegården. Herom fortæller skriver præsten i Nr. Nissum, i en protokol ffa Ribe stift, et referat fra landemodet den 25. marts 1780 følgende: *"At der bevilges en Hjælp til Niels Christian Clausen i Brande, paa 1 Rdl. fra hver kirke i Ribe Stift, til Genopbygning af Præstegaarden. "*

Senere på året skriver han i samme protokol: *"Sognepræsten i Brande, Hr. Niels Chr. Clausen er den 16. Sept. atter bleven hjemsøgt med Ildsvaade, der foruden hele Byen, fortærede hans, efter sidste Ildebrand nyopbygte Præstegaard med indehavende Bohave. Biskoppen lover, at igen vil blive indsamlet Hjælp inden næste Ribe Landemode. Ligeledes er Sognedegnen i Brande bleven hjemsøgt af af benævnte Brand, saa at hele hans Bolig med Indbo er lagt i Aske. Stiftets Degne vil desaarsag til samme Tid udrede det sædvanlige Bidrag til bemeldte Degn Høyer. "*

På denne måde blev der sørget for hjælp til præsten og degnen, men hvad med byens øvrige indbyggere? Der var ikke noget der hed brandforsikring på dette tidspunkt, var henvist til den hjælpsomhed der kunne forventes fra sognets andre beboere. Før branden havde der boet flere familier på de enkelte gårde, men i forbindelse med genopbygningen blev flere af gårdene delt således at hver familie fik deres egen bolig. I en beretning fra 1785 fortæller amtmanden i Koldinghus amt, at der er 7 gårdbesiddere i Brande foruden præsten. Kun præstegårdens jord er udskiftet, de øvrige driver stadigvæk deres jorder i fællesskab, fordi de ikke har kunnet opnå enighed om udskiftningen.

Af de 7 gårdbesiddere er de 5 selvejere, mens 2 er fæstebønder på jord der hører

under Brande kirke. Den 10. november 1800 var byens lodsejere indkaldt til møde på Vejle amtstue, man skulle her drøfte et oplæg til udskiftning af byen, Ved mødet var alle byens lodsejere repræsenteret, på når Johan Jørgensen fra Brandlund, som var ejer af en del engjord ved Brande å. De øvrige lodsejere var følgende: Sognepræsten Søren Møller, O. Arrevad på Brandholm, Niels Langkjær, Jakob Jensen, Jørgen Jørgensen, Søren Jensen og degnen Jens Thomsen. Ved mødet blev der enighed om, at matr. nr. 7a. og 9a. skulle udflytte deres gårde, den endelige opdeling fremgår af matrikelkortet fra 1825.